ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Συγγραφή : *Δημητριάδου Δάφνη* *(9/5/2003)*

Για παραπομπή : *Δημητριάδου Δάφνη , «Αποικισμός του Εύξεινου Πόντου», 2003, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Εύξεινος Πόντος*
URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=3683>

Αποικισμός του Εύξεινου Πόντου

Περίληψη :

Ο αποικισμός του Εύξεινου Πόντου διήρκεσε από το β΄ μισό του 7ου αι. π.Χ. έως τις αρχές της Κλασικής περιόδου. Μητρόπολη των περισσοτέρων από τις πολυάριθμες αποικίες στη Μαύρη θάλασσα ήταν η Μίλητος που ίδρυσε σημαντικές πόλεις, όπως η Σινώπη, η Αμισός, η Ίστρια και η Ολβία. Στην αποίκιση της περιοχής συμμετείχαν σε μικρότερο βαθμό τα Μέγαρα που ίδρυσαν την Ηράκλεια Ποντική και τη Μεσημβρία, η Τέως, η Μυτιλήνη κ.ά. Οι αποικίες στήριξαν την οικονομία τους στην αλιεία, την καλλιέργεια σιτηρών και την εκμετάλλευση των πλούσιων αποθεμάτων του Πόντου σε ξυλεία και μέταλλα και αναπτύχθηκαν σε σημαντικά εμπορικά κέντρα διατηρώντας, στις περισσότερες περιπτώσεις, καλές σχέσεις με τους πληθυσμούς της περιοχής.

Χρονολόγηση

β' μισό 7ου αι. π.Χ.-τέλη 5ου αι. π.Χ.

Γεωγραφικός εντοπισμός

Εύξεινος Πόντος – Μαύρη Θάλασσα

---

1. Εισαγωγή

Η ελληνική μυθολογική παράδοση συνδέει τις πρώτες επαφές των Ελλήνων με τους λαούς του Πόντου με την ιστορία των Αργοναυτών και το ταξίδι τους στην Κολχίδα σε αναζήτηση του χρυσόμαλλου δέρατος. Ορισμένοι ερευνητές θεωρούν ότι ο συγκεκριμένος μύθος αντανακλά την ιστορία και ότι το ταξίδι του Ιάσονα και των συντρόφων του έλαβε πράγματι χώρα πριν από τον Τρωικό πόλεμο, εφόσον ο ίδιος ο Όμηρος αναφέρει τον εν λόγω μύθο.[1] Άλλοι όμως διαφωνούν με αυτή την άποψη και υποστηρίζουν ότι ο μύθος της Αργοναυτικής εκστρατείας δεν είναι δυνατό να αναφέρεται σε ένα ταξίδι Ελλήνων στη Μαύρη θάλασσα κατά το 13ο αι. π.Χ.[2]

Με βάση τα αρχαιολογικά δεδομένα από τη Γεωργία και τις πληροφορίες για τον Πόντο στις αρχαίες ελληνικές πηγές είναι δυνατό να υποστηριχθεί με βεβαιότητα ότι οι Έλληνες γνώριζαν τις περιοχές της Μαύρης θάλασσας από τον 8ο αι. π.Χ.[3] Ο αποικισμός όμως άρχισε από το β΄ μισό του 7ου αι. π.Χ., κατά το δεύτερο στάδιο του μεγάλου αποικιακού ρεύματος των Ελλήνων στην Αρχαϊκή περίοδο που ακολούθησε την αποίκιση των περιοχών της Κάτω Ιταλία, της Σικελίας, της δυτικής Μεσογείου, της Αδριατικής και των βόρειων παραλίων του Αιγαίου.

Η διείσδυση των Ελλήνων στις περιοχές του Πόντου συνδέεται κυρίως με τις αποικιστικές προσπάθειες της Μιλήτου, για την οποία φημολογείται ότι είχε ιδρύσει 75 ή ακόμα και 90 αποικίες, στην πραγματικότητα όμως μάλλον λιγότερες. Ο γεωγράφος Στράβων επισημαίνει ότι η πόλη ήταν διάσημη για το μεγάλο αριθμό αποικιών που είχε συστήσει στις περιοχές του Εύξεινου Πόντου και της Προποντίδας.[4] Εκτός από τη Μίλητο, τα Μέγαρα, η Τέως και ορισμένες άλλες πόλεις έλαβαν μέρος στον αποικισμό της περιοχής. Η μαζική αποίκιση του Πόντου τοποθετείται τον 6ο αι. π.Χ. και ολοκληρώνεται στα τέλη περίπου της Αρχαϊκής περιόδου. Τον 5ο αι. π.Χ. μόνο η πόλη της Αθήνας εγκατέστησε κληρούχους στα δυτικά παράλια του Εύξεινου Πόντου.

Η μεταβατική περίοδος προσαρμογής στις αποικίες διήρκεσε έως τα μέσα ή το γ΄ τέταρτο του 6ου αι. π.Χ., οπότε παρατηρήθηκε μια αλλαγή στην αρχιτεκτονική όψη των πόλεων. Τότε ακολουθήθηκε ένας συστηματικός ρυμοτομικός σχεδιασμός και εμφανίστηκαν οι πρώτοι ναοί και τα πρώτα κτίσματα από πέτρα. Επίσης, από τις αρχές του 6ου αι. π.Χ. ορισμένες αποικίες είχαν πάρει υπό τον έλεγχό τους τις γύρω από αυτές εκτάσεις («χώραι»). Στις περισσότερες όμως αποικίες αυτό συνέβη κυρίως από τα μέσα του 6ου αι. π.Χ. Για παράδειγμα, οι «χώραι» τόσο της Ολβίας, όσο και της Χερσονήσου Ταυρικής (αποικία της Ηράκλειας του Πόντου), σταδιακά μεγάλωσαν ώστε τον 4ο αι. π.Χ. έφθασαν να καλύπτουν 1.500.000 στρέμματα καθεμία.[5]

2. «Μοντέλα» αποικισμού

Έχουν παρατηρηθεί δύο «μοντέλα» αποικισμού στις περιοχές της Μαύρης θάλασσας, το ιωνικό (Μίλητος, Τέως κ.λπ.) και το δωρικό (Μέγαρα, Ηράκλεια Πόντου). Το πρώτο ήταν ειρηνικό και ευπροσάρμοστο στις ντόπιες οικονομικές ή πολιτικές συνθήκες, ενώ το δεύτερο εκμεταλλεύτηκε άμεσα τους ντόπιους πληθυσμούς. Αρχικά, οι γηγενείς αποτέλεσαν μέρος των κατοίκων των ελληνικών αποικιών και μέχρι το τέλος της Αρχαϊκής περιόδου οι σχέσεις μεταξύ τους ήταν ειρηνικές. Αυτό όμως άλλαξε από τις αρχές του 5ου αι. π.Χ., όταν άρχισαν να δημιουργούνται στη Θράκη, τη Σκυθία, την Κολχίδα και την Παφλαγονία τοπικά βασίλεια

Συγγραφή : *Δημητριάδου Δάφνη* *(9/5/2003)*
Για παραπομπή : *Δημητριάδου Δάφνη , «Αποικισμός του Εύξεινου Πόντου», 2003, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Εύξεινος Πόντος*
URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=3683>

Αποικισμός του Εύξεινου Πόντου

υπό τον έλεγχο των Περσών. Τον 5ο αι. π.Χ. δημιουργήθηκε από τις ελληνικές πόλεις στις χερσονήσους Κερτς (Kerch) και Ταμάν (Taman) το βασίλειο του Βοσπόρου για να αντιμετωπιστεί η εξάπλωση των Σκυθών. Στα θρακικά παράλια της Μαύρης θάλασσας οι ελληνικές πόλεις έχασαν την ανεξαρτησία τους, καθώς το βασίλειο των Οδρυσσών εδραιώθηκε στην περιοχή. Πάντως ο 4ος αι. π.Χ. υπήρξε περίοδος ευημερίας τόσο για τις πόλεις όσο και για τα βασίλεια, γεγονός που επέτρεψε τη διείσδυση του ελληνικού στοιχείου στο εσωτερικό των περιοχών του Πόντου.[6]

Το μαντείο του Απόλλωνα στα Δίδυμα λειτουργούσε ως κοινός λατρευτικός χώρος για τις αποικίες της Μιλήτου. Οι πόλεις του Πόντου λάτρευαν ως προστάτη τους τον Απόλλωνα Ιητρό.[7] Στη Φάση της Κολχίδας υπήρχε λατρεία του Απόλλωνα Ηγεμόνα, ενώ στις ελληνικές κοινότητες της ευρύτερης περιοχής λατρευόταν και η Δήμητρα.[8]

3. Αποικισμός της Προποντίδας

Προτού αποφασίσουν να εγκαταστήσουν αποικίες στον Εύξεινο Πόντο, οι Έλληνες διερεύνησαν τις δυνατότητες των περιοχών της Προποντίδας, της εισόδου στη Μαύρη θάλασσα. Στη διάρκεια του α΄ μισού του 7ου αι. π.Χ. άποικοι από τη Μίλητο, τις Ερυθρές και την Πάρο ίδρυσαν το Πάριο, στις νότιες ακτές της Προποντίδας, στο ανατολικό εσωτερικό άκρο του Ελλησπόντου. Ανατολικότερα του Παρίου, οι Μιλήσιοι εγκατέστησαν την αγροτική κοινότητα της Κυζίκου και νοτιοδυτικότερα αυτής, στην περιοχή της Μυσίας, την Άβυδο. Οι Φωκαείς ίδρυσαν βορειοανατολικότερα στην ίδια περιοχή τη Λάμψακο. Οι Μεγαρείς το 685 π.Χ. ίδρυσαν στην περιοχή της Βιθυνίας στις ασιατικές ακτές της Προποντίδας τη Χαλκηδόνα και τον Αστακό και στις βόρειες ακτές τη Σηλυμβρία. Δεκαεπτά χρόνια αργότερα, σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, απέναντι από τη Χαλκηδόνα σε εξαιρετικά πλεονεκτική θέση συγκρότησαν την πόλη του Βυζαντίου.[9]

4. Αποικισμός του Πόντου[10]

4.1. Πρώτη φάση αποίκισης Πόντου (β΄ μισό 7ου αι. π.Χ.)

Τον 7ο αι. π.Χ. –και κυρίως κατά το τελευταίο τρίτο– δημιουργήθηκε ένας μικρός αριθμός αποικιών στα βόρεια, δυτικά και νότια παράλια της Μαύρης θάλασσας. Για τη Σινώπη (σημ. Sinop), αποικία της Μιλήτου στο κέντρο σχεδόν των βόρειων παραλίων της Μικράς Ασίας, υπάρχει διαμάχη όσον αφορά τη χρονολογία ίδρυσής της. Οι πηγές αναφέρουν δύο διαφορετικές εκδοχές. Ο ιστορικός Ευσέβιος σημειώνει το έτος 631/630 π.Χ., αλλά ταυτόχρονα υποστηρίζει ότι η Τραπεζούντα (σημ. Trabzon), αποικία της Σινώπης στα βορειοανατολικά παράλια της Μικράς Ασίας στην περιοχή της Κολχίδας, ιδρύθηκε το 756 π.Χ., γεγονός που προϋποθέτει την ύπαρξη της Σινώπης. Ο Ψευδο-Σκύμνος αναφέρει ότι μια πρωιμότερη εγκατάσταση αποίκων καταστράφηκε από τους Κιμμέριους και ότι αργότερα η πόλη επανιδρύθηκε από δύο εξόριστους Μιλήσιους.[11] Ορισμένοι μελετητές θεωρούν ότι η Σινώπη ιδρύθηκε από την Κόρινθο στο α΄ μισό του 8ου αι. π.Χ., ενώ κάποιοι άλλοι τη χρονολογούν στο β΄ μισό ή και στα τέλη του 7ου αι. π.Χ. Οι αρχαιολογικές ανασκαφές στην πόλη δεν έχουν βοηθήσει στη λύση του προβλήματος, εφόσον η σύγχρονη πόλη καταλαμβάνει μεγάλο μέρος της επιφάνειας της αρχαίας πόλης. Ωστόσο, η ίδρυση/επανίδρυσή της από τη Μίλητο τοποθετείται από τους περισσότερους στο τελευταίο τρίτο του 7ου αι. π.Χ.[12]

Ανάλογα προβλήματα παρουσιάζει και η περίπτωση της Τραπεζούντας, για την οποία δεν υπάρχουν αρχαιολογικές πληροφορίες. Πιθανότατα ιδρύθηκε πρώτα ως εμπόριο και αργότερα, μετά το 630 π.Χ., επανιδρύθηκε από πολίτες της Σινώπης ως αποικία. Τα Κοτύωρα (σημ. Ordu) και η Κερασούντα ήταν αποικίες στα βόρεια παράλια της Μικράς Ασίας, ωστόσο δεν υπάρχει βεβαιότητα αν η μητρόπολή τους ήταν η Μίλητος ή η Σινώπη, ενώ η Τίος (σημ. Filyos) και η Σέσαμος ήταν με βεβαιότητα αποικίες της Μιλήτου.[13]

Στα τέλη του 7ου αι. π.Χ. Μιλήσιοι ίδρυσαν στα δυτικά παράλια της Μαύρης θάλασσας, στη σημερινή Ρουμανία, την Ίστρια και στο δέλτα του Δούναβη την Οργάμη, ενώ στα βόρεια παράλια, στο νησί Μπερεζάν στη σημερινή Ουκρανία, εγκαταστάθηκε εμπόριο που τον επόμενο αιώνα εξελίχθηκε σε αποικία. Ωστόσο, πρόσφατα κεραμικά ευρήματα από το Μπερεζάν και την Ίστρια υποδεικνύουν τη συμμετοχή αποίκων και από άλλες πόλεις, όπως τη Σάμο, τη Χίο, την Έφεσο και πιθανότατα τη Σμύρνη. Το 610 π.Χ. η Μίλητος ίδρυσε στη Θράκη, στη σημερινή Βουλγαρία, την πόλη της Απολλωνίας (σημ. Sozopol).[14]

4.2. Δεύτερη φάση αποίκισης Πόντου (περ. α΄ μισό 6ου αι. π.Χ.)

Συγγραφή : *Δημητριάδου Δάφνη* *(9/5/2003)*
Για παραπομπή : *Δημητριάδου Δάφνη , «Αποικισμός του Εύξεινου Πόντου», 2003, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Εύξεινος Πόντος*
URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=3683>

Αποικισμός του Εύξεινου Πόντου

Μέχρι το 560 π.Χ. ιδρύονται από τη Μίλητο η Τόμις στα δυτικά παράλια του Πόντου στη σημερινή Ρουμανία, η Ολβία/αρχαίος Βορυσθένης στο βορρά κοντά στο Μπερεζάν, το Παντικάπαιο, το Νυμφαίο, η Θεοδοσία, το Μυρμήκιο, η Τυριτάκη στην περιοχή του Κιμμέριου Βοσπόρου στα βορειοανατολικά της Μαύρης θάλασσας και η Ερμώνασσα, οι Κήποι και ο Πατρεύς στα παράλια του ασιατικού Βοσπόρου. Στην ίδρυση της Ερμώνασσας συμμετείχαν και άποικοι από τη Μυτιλήνη.[15]

4.3. Τρίτη φάση αποίκισης Πόντου (περ. 560-530 π.Χ.)

Στην αποίκιση του Πόντου σε αυτή την περίοδο έλαβαν μέρος και άλλες πόλεις εκτός της Μιλήτου. Μεγαρείς και Βοιωτοί, γύρω στο 560-550 π.Χ., ίδρυσαν την Ηράκλεια (σύγχρονο Ereğli) στα νότια παράλια του Πόντου, δυτικότερα της Σινώπης. Οι άποικοι, σύμφωνα με τις πηγές αλλά και τους σύγχρονους μελετητές, είτε εξόντωσαν είτε υποδούλωσαν τους Μαριανδυνούς, αυτόχθονες της περιοχής. Η πόλη αναπτύχθηκε σε μεγάλο εμπορικό κέντρο με ανεπτυγμένη την αμπελοκαλλιέργεια. Στα τέλη του 5ου αι. π.Χ. επέκτεινε την κυριαρχία της στο δυτικό μισό των βόρειων παραλίων της Μικράς Ασίας και προχώρησε στην έκδοση νομίσματος.[16]

Γύρω στο 560 π.Χ. οι Μιλήσιοι ίδρυσαν την Οδησσό στα δυτικά παράλια της Μαύρης θάλασσας και στο 550 π.Χ. ιδρύθηκαν οι πόλεις Τύρας και Νικόνιον στην ευρύτερη περιοχή της Ολβίας.[17] Πιθανόν στα μέσα του 6ου αι. π.Χ. να ιδρύθηκε και η Αμισός (σύγχρονο Samsun) στα παράλια ανατολικά της Σινώπης.

Το 542 π.Χ. η Τέως ίδρυσε τη Φαναγορία (ή Φαναγόρεια) στην περιοχή του Κιμμέριου Βοσπόρου. Νοτιότερα ιδρύθηκε ο Σύνδοικος Λιμήν στη θέση της μεταγενέστερης Γοργιππίας, ενώ στον ευρωπαϊκό Βόσπορο η Άκρα, ο Πορθμεύς και το Ιλλουράτο. Αυτή την περίοδο οι Μιλήσιοι άποικοι ίδρυσαν στην περιοχή της Κολχίδας τις πόλεις Φάση, Γυηνό και Διοσκουριάδα.[18]

5. Αποικίες στον Πόντο κατά την Κλασική περίοδο

Κατά τους Κλασικούς χρόνους ιδρύθηκαν λίγες σχετικά αποικίες, οι οποίες όμως εξελίχθηκαν σε σημαντικά κέντρα της περιοχής. Το 493 π.Χ., σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, Μεγαρείς εγκαταστάθηκαν στα θρακικά παράλια και ίδρυσαν τη Μεσημβρία (σύγχρονο Nessebar).[19] Στις αρχές του 5ου αι. π.Χ. κάτοικοι της Ηράκλειας του Πόντου ίδρυσαν στα νότια παράλια της σημερινής Ρουμανίας την Κάλλατη, ενώ στα τέλη του 5ου ή στις αρχές του 4ου αι. π.Χ. τη Χερσόνησο Ταυρική στην Κριμαία.[20]

6. Αίτια αποικισμού

Τα αίτια του αποικισμού του Εύξεινου Πόντου δεν είχαν αποκλειστικά αγροτικό (νέες καλλιεργήσιμες εκτάσεις) ή εμπορικό (σιτάρι, δούλοι) χαρακτήρα. Επιπλέον, δε συνδέονταν μόνο με την ανάγκη εύρεσης πρώτων υλών (ιδιαίτερα μετάλλων και ξυλείας) ή με την αύξηση του πληθυσμού στις πόλεις και το συνακόλουθο πρόβλημα της «στενοχωρίας», της έλλειψης δηλαδή γης. Στα παραπάνω σε αρκετές περιπτώσεις προστίθενται και αίτια καθαρά πολιτικής φύσης. Για παράδειγμα, η Μίλητος, «το μαργαριτάρι της Ιωνίας», κατά τον Ηρόδοτο, και μητρόπολη των περισσότερων αποικιών του Πόντου, καταλάμβανε πλεονεκτική γεωγραφική θέση και κατείχε μεγάλες εύφορες εκτάσεις. Στα τέλη του 8ου αι. π.Χ., όπως και άλλες ιωνικές πόλεις, επέκτεινε τα σύνορά της σχεδόν πενήντα χιλιόμετρα προς το εσωτερικό. Οι Ελληνολυδικοί πόλεμοι είχαν δυσάρεστες συνέπειες για τις ιωνικές πόλεις και τη Μίλητο, εφόσον το βασίλειο των Λυδών επεκτάθηκε εις βάρος των εδαφών τους. Η Μίλητος είδε τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις της να μειώνονται δραματικά και η οικονομία της υπέστη ισχυρό πλήγμα. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε προτάσεις για ανακατανομή της υπάρχουσας γης, πράγμα που έθετε μέρος του πληθυσμού σε μειονεκτική θέση. Μία δραστική λύση στην αντιμετώπιση του προβλήματος και στην αποφυγή κοινωνικών αναταραχών στο εσωτερικό της πόλης, που θα έθεταν την ίδια και τους θεσμούς της σε κίνδυνο, ήταν η μετανάστευση μέρους του πληθυσμού και η δημιουργία νέων πόλεων.[21]

7. Παραγωγικοί τομείς των αποικιών

Η οικονομία των ελληνικών αποικιών βασίστηκε κυρίως στην αλιεία, τη γεωργία, τη βιοτεχνία και το εμπόριο. Τα βασικά προϊόντα που εισήγαν από τις τοπικές κοινότητες ήταν μέταλλα, οικόσιτα ζώα, δέρματα και δούλοι, ενώ από τις περιοχές εκτός Πόντου τα προϊόντα της Αττικής ήταν εξαιρετικά δημοφιλή στους αποίκους.[22] Από τα μέσα του 6ου αι. π.Χ. ξεκίνησε η παραγωγή ντόπιων

Αποικισμός του Εύξεινου Πόντου

βιοτεχνικών προϊόντων.

Κεραμικοί κλίβανοι που έχουν βρεθεί στην Ίστρια, το Νυμφαίο, το Παντικάπαιο, τη Φαναγορία, τη Γοργιππία, τη Σινώπη και τη Χερσόνησο Ταυρική πιστοποιούν μια αξιοσημείωτη παραγωγή κεραμικών προϊόντων από τον 6ο έως το 2ο αι. π.Χ., όπως πήλινα ειδώλια, λυχνάρια, υφαντικά βάρη, σκεύη οικιακής χρήσης και αμφορείς. Η Σινώπη, για παράδειγμα, ανέπτυξε ισχυρή βιοτεχνία παραγωγής κεραμικών και ιδιαίτερα από τον 4ο αι. π.Χ. αμφορέων. Τμήματα και ενσφράγιστες λαβές αμφορέων, καθώς και κεραμικοί κλίβανοι από τη Μαύρη θάλασσα και την ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου, αποδεικνύουν ότι η χρήση των αμφορέων της Σινώπης ήταν ευρέως διαδεδομένη έως και το τρίτο τέταρτο του 6ου αι. μ.Χ. Η παραγωγή κεραμικών προϊόντων στις αποικίες της Κολχίδας από το β΄ μισό του 4ου αι. π.Χ. έχει σχετιστεί με τη μετανάστευση Σινωπέων κεραμέων στην περιοχή.[23]

Η μεταλλοτεχνία ασκούνταν στο Παντικάπαιο, το Νυμφαίο, τη Φαναγορία, το Μπερεζάν και αλλού. Η αργυροχρυσοχοΐα αναπτύχθηκε ιδιαίτερα μετά τον 4ο αι. π.Χ., όταν η ζήτηση από τους εγχώριους πληθυσμούς για κοσμήματα, σκεύη και όπλα από πολύτιμα μέταλλα ήταν μεγάλη.[24]

---

1. Tsetskhladze, G.R., “Greek Penetration of the Black Sea”, στο Tsetskhladze, G.R. – De Angelis, F. (επιμ.), *The Archaeology of Greek Colonisation* (Oxford 1994), σελ. 114, 128, αρ. 8.

2. Tsetskhladze, G.R., “Greek Penetration of the Black Sea”, στο Tsetskhladze, G.R. – De Angelis, F. (επιμ.), *The Archaeology of Greek Colonisation* (Oxford 1994), σελ. 115.

3. Εύμελ., *Fragmenta* 2.8· Ησίοδ., *Θ.* 337-340.

4. Στράβ. 14.1.6.

5. Tsetskhladze, G.R., “The Greek Colonization of the Black Sea Area”, στο Tsetskhladze, G.R. (επιμ.), *The Greek Colonization of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology* (Historia Einzelschriften 121, Stuttgart 1998), σελ. 36-37 και 67.

6. Tsetskhladze, G.R., “The Greek Colonization of the Black Sea Area”, στο Tsetskhladze, G.R. (επιμ.), *The Greek Colonization of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology* (Historia Einzelschriften 121, Stuttgart 1998), σελ. 48-49 και 67.

7. Ehrhardt, N., *Milet und seine Kolonien* (Frankfurt 1983), σελ. 145-147.

8. Tsetskhladze, G.R., “Greek Penetration of the Black Sea”, στο Tsetskhladze, G.R. – De Angelis, F. (επιμ.), *The Archaeology of Greek Colonisation* (Oxford 1994), σελ. 122.

9. Boardman, J., *The Greeks Overseas*^{3} (London 1980), σελ. 241-242.

10. Χάρτη με τις αποικίες του Πόντου, στη φωτοθήκη.

11. Ευσέβιος, 2.81· Ψευδο-Σκύμνος, 941-952.

12. Hind, J., “Megarian Colonization in the Western Half of the Black Sea: Sister- and Daughter-Cities of Herakleia”, στο Tsetskhladze, G.R. (επιμ.), *The Greek Colonization of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology* (Historia Einzelschriften 121, Stuttgart 1998), σελ. 133· Tsetskhladze, G.R., “The Greek Colonization of the Black Sea Area”, στο Tsetskhladze, G.R. (επιμ.), *The Greek Colonization of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology* (Historia Einzelschriften 121, Stuttgart 1998), σελ. 35· Tsetskhladze, G.R., “Greek Penetration of the Black Sea στο Tsetskhladze, G. – De Angelis, F. (επιμ.), *The Archaeology of Greek Colonisation* (Oxford 1994), σελ. 115-116.

13. Tsetskhladze, G.R., “Greek Penetration of the Black Sea”, στο Tsetskhladze, G. – De Angelis, F. (επιμ.), *The Archaeology of Greek Colonisation* (Oxford 1994), σελ. 117· Huxley, G.L., “Eusebius on the Foundation of Trapezus”, στο Lordkipanidze, O.D. (επιμ.), *The Black Sea Littoral in the 7th-5th cents. BC: Literary Sources and Archaeology (Problems of Authenticity), Materials of the 5th International Symposium on the Ancient History of the Black Sea Littoral* (Tbilisi 1990), σελ. 200.

Αποικισμός του Εύξεινου Πόντου

14. Tsetskhladze, G.R., "The Greek Colonization of the Black Sea Area", στο Tsetskhladze, G.R. (επιμ.), *The Greek Colonization of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology* (Historia Einzelschriften 121, Stuttgart 1998), σελ. 36· Tsetskhladze, G.R., "Greek Penetration of the Black Sea", στο Tsetskhladze, G.R. – De Angelis, F. (επιμ.), *The Archaeology of Greek Colonisation* (Oxford 1994), σελ. 117.

15. Tsetskhladze, G.R., "Greek Penetration of the Black Sea", στο Tsetskhladze, G.R. – De Angelis, F. (επιμ.), *The Archaeology of Greek Colonisation* (Oxford 1994), σελ. 119-120.

16. Hind, J., "Megarian Colonization in the Western Half of the Black Sea: Sister- and Daughter-Cities of Herakleia", στο Tsetskhladze, G.R. (επιμ.), *The Greek Colonization of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology*, Historia Einzelschriften 121 (Stuttgart 1998), σελ. 135-137· Tsetskhladze, G.R., "The Greek Colonization of the Black Sea Area", στο Tsetskhladze, G.R. (επιμ.), *The Greek Colonization of the Black Sea area. Historical Interpretation of Archaeology* (Historia Einzelschriften 121, Stuttgart 1998), σελ. 47· Tsetskhladze, G.R., "Greek Penetration of the Black Sea", στο Tsetskhladze, G. – De Angelis, F. (επιμ.), *The Archaeology of Greek Colonisation* (Oxford 1994), σελ. 120.

17. Tsetskhladze, G.R., "Greek Penetration of the Black Sea", στο Tsetskhladze, G.R. – De Angelis, F. (επιμ.), *The Archaeology of Greek Colonisation* (Oxford 1994), σελ. 121.

18. Tsetskhladze, G.R., "Greek Penetration of the Black Sea", στο Tsetskhladze, G.R. – De Angelis, F. (επιμ.), *The Archaeology of Greek Colonisation* (Oxford 1994), σελ. 121.

19. Ηρ. 6.33· Hind, J., "Megarian Colonization in the Western Half of the Black Sea: Sister- and Daughter-Cities of Herakleia", στο Tsetskhladze, G.R. (επιμ.), *The Greek Colonization of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology* (Historia Einzelschriften 121, Stuttgart 1998), σελ. 137-138.

20. Hind, J., "Megarian Colonization in the Western Half of the Black Sea: Sister- and Daughter-Cities of Herakleia", στο Tsetskhladze, G.R. (επιμ.), *The Greek Colonization of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology* (Historia Einzelschriften 121, Stuttgart 1998), σελ. 139-141 και 141-146.

21. Tsetskhladze, G.R., "Greek Penetration of the Black Sea", στο Tsetskhladze, G. – De Angelis, F. (επιμ.), *The Archaeology of Greek Colonisation* (Oxford 1994), σελ. 124-126.

22. Tsetskhladze, G.R., "The Greek Colonization of the Black Sea Area", στο Tsetskhladze, G.R. (επιμ.), *The Greek Colonization of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology* (Historia Einzelschriften 121, Stuttgart 1998), σελ. 60-61 και 68.

23. Tsetskhladze, G.R., "The Greek Colonization of the Black Sea Area", στο Tsetskhladze, G.R. (επιμ.), *The Greek Colonization of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology* (Historia Einzelschriften 121, Stuttgart 1998), σελ. 41-43.

24. Tsetskhladze, G.R., "The Greek Colonization of the Black Sea Area", στο Tsetskhladze, G.R. (επιμ.), *The Greek Colonization of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology* (Historia Einzelschriften 121, Stuttgart 1998), σελ. 64-65.

Βιβλιογραφία :

- **Cook M.J.**, *The Greeks in Ionia and the East. Ancient Peoples and Places*, London 1962
- **Boardman J.**, *The Greeks Overseas. Their Early Colonies and Trade*, London 1980
- **Drews R.**, "The Earliest Greek Settlements on the Black Sea", *JHS*, 96, 1976, 18-31
- **Κορομηλά Μ.**, *Οι Έλληνες στη Μαύρη Θάλασσα. Από την εποχή του Χαλκού ως τις αρχές του 20ού αιώνα*, Αθήνα 1991
- **Graham, A.J.**, *Collected Papers on Greek Colonisation*, Leiden – Boston – Köln 2001, Mnemosyne Supplements

Αποικισμός του Εύξεινου Πόντου

Ehrhardt N., *Milet und seine Kolonien. Vergleichende Untersuchung der kultischen und politischen Einrichtungen*, Frankfurt 1983

Hind J.G.F., "Greek and Barbarian Peoples on the Shores of the Black Sea", *AR*, 30, 1983-1984, 71-97

Bremmer, J. (επιμ.), *Interpretations of Greek Mythology*, London – Sydney 1987

Burstein S.M., *Outpost of Hellenism. The Emergence of Heraklea*, Berkeley 1976

Descoeudres, J.P. (επιμ.), *Greek Colonists and Native Populations. Proceedings of the First Australian Congress of Classical Archaeology held in Honour of Emeritus Professor A.D. Trendall*, Oxford 1990

Dougherty C., *The Poetics of Colonization. From City to Text in Archaic Greece*, Oxford 1993

Graham A.J., *Colony and Mother City in Ancient Greece*, 2, Chicago 1983

Lordkipanidze, O.D. (επιμ.), *Local Ethno-political Entities of the Black Sea Area in the 7th-4th cents. BC. Materials of the 4th All-Union Symposium on the Ancient History of the Black Sea littoral, Tskhaltubo-Vani 1985*, Tbilisi 1988

Lordkipanidze, O.D. (επιμ.), *The Black Sea Littoral in the 7th-5th cents. BC: Literary Sources and Archaeology (Problems of Authenticity). Materials of the 5th International Symposium on the Ancient History of the Black Sea Littoral.*, Tbilisi 1990

Lordkipanidze, O.D. – Lévêque, P. (επιμ.), *Le Pont-Euxin vu par les Grecs. Sources écrites et archéologie. Symposium de Vani (Colchide), Sept.-Oct. 1987*, 1990 Paris

Murray O., *Early Greece*, 2, London 1993

Playnet M., *Le Pontos*, Paris 2002

Tsetskhladze, G.R. (επιμ.), *North Pontic Archaeology. Recent Discoveries and Studies*, Leiden 2001, Colloquia Pontica 6

Tsetskhladze, G.R. (επιμ.), *The Greek Colonization of the Black Sea area. Historical Interpretation of Archaeology*, Stuttgart 1998, Historia Einzelschriften 121

Tsetskhladze, G.R. – De Angelis, F. (επιμ.), *The Archaeology of Greek Colonisation*, Oxford 1994

Tsetskhladze G.R., *Die Griechen in Kolchis. Historische-archäologische Abhandlung*, Berlin 1994

Carpenter R., "The Greek Penetration of the Black Sea", *AJA*, 52, 1948, 1-10

Cawkwell G.L., "Early Colonization", *CQ*, 42, 1992, 289-303

Graham A.J., "The Date of the Greek Penetration of the Black Sea", *BICS*, 5, 1958, 25-42

Graham A.J., "Patterns in Early Greek Colonization", *JHS*, 91, 1971, 35-47

Hind J., "Sites of Ancient Cities to the South of the Black Sea", *SA*, 3, 1964, 172-187

Lordkipanidze O.D., "Vani: An Ancient City of Colchis", *GRBS*, 32, 1991, 151-195

Noonan T.S., "The Origin of the Greek Colony at Panticapaeum", *AJA*, 77, 1973, 77-81

Συγγραφή : *Δημητριάδου Δάφνη* *(9/5/2003)*

Για παραπομπή : *Δημητριάδου Δάφνη , «Αποικισμός του Εύξεινου Πόντου», 2003, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Εύξεινος Πόντος*
URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=3683>

Αποικισμός του Εύξεινου Πόντου

	Noonan T.S., "The Grain Trade of the Northern Black Sea in Antiquity", *AJP*, 94, 1973, 231-242
	Treister M., "Trade in Metals in the Greek World. From the Archaic to the Hellenistic Epoch", *Bulletin of the Metals Museum*, 18/11, 1992, 29-43
	Treister M., "The Role of Metals in the Age of Greek Colonization", *VDI*, 1, 1988, 17-42
	Tsetskhladze G.R., "Colchians, Greeks and Achaemenians in the 7th-5th cents. BC. A Critical Look", *Klio*, 76, 1994, 78-102

Δικτυογραφία :

	Colonization in the Black Sea area

http://www.pontos.dk/publications/papers-presented-orally/oral-files/Hoj_Cities.doc

	The Greek Colonization of the Black Sea Area

http://books.google.com/books?hl=el&lr=&id=Mwpyc-QmhnwC&oi=fnd&pg=PA9&dq=greek+colonization+in+the+Black+Sea&ots=qyheMpWHYk&sig=zy156UsPtujg9NkueAp-kWzJKd0#PPA9,M1

	The Poetics of Colonization

http://books.google.com/books?hl=el&lr=&id=NncLx4-k5TAC&oi=fnd&pg=PA3&dq=greek+colonization+in+the+Black+Sea&ots=bbNCTXCMRx&sig=O6E_sC0S2au9vgu-nSx_Fea18L8

Γλωσσάριο :

	αμφορέας, ο

Από τις λέξεις «αμφί» και «φέρω». Αγγείο με μακρόστενο ωοειδές σώμα και λαιμό στενότερο αυτού, που φέρει εκατέρωθεν δύο όμοιες κάθετες λαβές και στηρίζεται σε μικρό πόδι. Παραγόταν σε διάφορα μεγέθη, από τα μικρά δοχεία αρωματικών ελαίων έως τα μεγάλα αποθηκευτικά αγγεία για τη μεταφορά ή την αποθήκευση κυρίως υγρών αλλά και στερεών. Υπάρχουν πολλοί τύποι αμφορέων, όπως οι οξυπύθμενοι, οι παναθηναϊκοί, οι αμφορείς με λαιμό, οι νικοσθενικοί, οι αμφορείς SOS, οι τυρρηνικοί, οι τύπου Nola.

	κληρούχοι, οι

Οι πολίτες που στέλνονταν ως άποικοι σε καταλαμβανόμενο έδαφος. Εκεί αποκτούσαν με κλήρο γη. Προέρχονταν από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα.

Παραθέματα

Αναφορά του Ψευδο-Σκύμνου στη Σινώπη.

Εἶτεν Σινώπη πόλις ἐπώνυμος μιᾶς
Ἀμαζόνων, ὧν πλησίον τὸ χωρίον,
ἥν ποτε μὲν ᾤκουν εὐγενεῖς ὄντες Σύροι,
μετὰ ταῦτα δ', ὡς λέγουσιν, Ἑλλήνων ὅσοι
ἐπ' Ἀμαζόνας διέβησαν, Αὐτόλυκός τε καί
σὺν Δηϊλέοντι Φλόγιος, ὄντες Θετταλοί,
ἔπειτα δ' Ἀβρώνδας γένει Μιλήσιος·
ὑπὸ Κιμμερίων οὗτος δ' ἀναιρεῖσθαι δοκεῖ·
μετὰ Κιμμερίους Κῶος, πάλιν δὲ Κρητίνης,
οἱ γενόμενοι φυγάδες ὅρων Μιλησίων·
οὗτοι συνοικίζουσι δ' αὐτήν, ἡνίκα
ὁ Κιμμερίων κατέδραμε τὴν Ἀσίαν στρατός.

Ψευδο-Σκύμνος, 941-952.